

Patak Márta

KARDOK KETTESE

Az asszony följebb tolta orrán a szemüvegét, és átfogta kislánya vállát, ahogy elhelyezkedtek. A fiú abban a pillanatban közelebb húzódott nővérehez. Hárman ültek a metrószerelvény hosszú ülésén, a kisfiú hét-nyolc éves lehetett, a nővére talán ha másfél évvel idősebb. Az édesanya negyven fölötti. A kisfiú hátán hátitáska, kezében kiskabát, a lány hátán is, kezében kardigán. Az édesanya hátán is hátizsák, kezében szatyor, ahogy haladt a szerelvény, úgy himbálózott, az asszony tartotta maga előtt a két szál lankadt orgonával együtt, amit a zacskóba csomagolt vizes papír sem óvott eléggé a hervadástól. Vasárnap este volt. Kilenc óra tíz perckor szálltak föl a hármas metróra a Deák téren.

Ahogy elindult a szerelvény, az asszony elengedte a kislány vállát, hátrább csúszott, amennyire engedte a hátizsákja, aztán csak nézett mereven maga elé, kezében ide-oda járt a vászonszatyor, himbálózott ernyedten a két hervadó orgonaszál bimbós csúcsa. A virágra meredt, és maga elé képzelte a hátsó udvart, ahonnan a két szál orgonát levághatták. Orrában érezte az illatot. Az egyik bokor fehéret, a másik sötétlilát nyílik. Gyönyörű, dupla, hatalmas fejű virágokkal van tele minden évben. Anyák napja van. A fehéret a fiú, a lilát a kislány adta.

Látta maga előtt a gyerekek apját, ahogy hátramegy velük, megáll a bokor előtt, kislányom, válassz, melyiket szeretnéd. Mutasd meg, azt vágom le neked. Olyan hangsúllyal mondja, mintha a csillaggal teleszórt augusztusi égboltra mutatva kérdezné tőle, hogy melyiket hozza le neki. A kisfiú mögöttük áll, türelmesen vár a sorára. Pislogva, hunyorogva nézi a csupa zöld és fehér bokrot, ahogy levelek, virágok közül erősen tűz még a lebukó nap.

Az asszony gépies mozdulattal megigazítja orrán a szemüvegét, kinéz, magában tűnődik, vajon miért van, hogy hallja ugyan, amint bemonadják a következő állomást, amikor megállnak, mégis mindig azt hiszi, hogy eggyel arrébb járnak már. Talán lassúbb a szerelvény, mint a gondolat, más oka nem lehet. De csak egy pillanatra tűnődik el ezen, aztán visszatér a hátsó udvarba.

A kisfiút látja, amint kergetőzik a kutyával. A zsemleszínű kis tacskozó azt sem tudja, hová legyen örömeben, játékosan incselkedik a fiúval, a lábát csipkedi, hogy induljon már, hátsó lábával ugrásra készen áll, fejét két mellső lábára ejtve farkcsóválással és apró vakkantásokkal színleli, hogy támadni készül, meneküljön, amerre tud, különben pórul jár. És a kisfiú érti a célzást, segítségért kiáltva szalad előle, a cseresznyefa törzsébe kapaszkodva szalad körbe-körbe, mintha a sima fatörzsben lelne hirtelen segítségre. Mindegy is, micsoda, valami, ami szilárd pont, ahol megkapaszkodva bevárhatja kis támadóját. A törzsnek feszülve bújik el, pontosan úgy, ahogyan a kiskutya teszi, amikor félrenéz, és közben azt gondolja, ettől ő is észrevétlen marad.

A kislány meg közben a lépcsőn ülve mesél apjának, aki komoly arccal hallgatja. Ül előtte a sámli, és hallgatja. Talán pipázik éppen, vagy a pipaszárat tisztogatja. Vagy a cipőfűzőjével babrál. Mindegy, micsoda, valami legyen a kezében. Az újság sarkát hengergeti talán. A kislányra figyel, és közben jár a keze. Vékony bőrű, hosszú ujjaival idegesen pödörgeti a selyemzsinór bojtját, amely a díszkard markolatán lóg. A kard az ölében fekszik, elindult vele, hogy a helyére akassza, a két hátsó nagyszoba előtti folyosó falára, ahol gyűjteményének többi értékes darabját is tárolja. A kard kiemelt helyen, középen van, hogy a verandáról belépve rögtön azt pillantsa meg az érkező, azt a bordó és arany zsinóros markolatú két kardot a falon, keresztbe téve, mint a kártyalap kettesén.

A volt férje, aki múzeumot csinált a házukból. Régi fegyverre, érmére, kitüntetésre költötte minden pénzüket. Elviselhetetlenné tette maga körül az életet. Kard, mordály, vitézségi kereszt, délvidéki érem, vaskereszt. Könyvek. Dokumentumok az első és második világháborúról. Negyvennyolcra. A Rákóczi-féle szabadságharcról. A tatárdúlásról. A honfoglalásról.

Mikor a hálószobába szorult az első huszáregyenruha, mert máshol már nem volt hely a házban, az asszony összecsomagolta a legszükségesebb holmijukat, a sajátját meg a két gyerekét, és amikor munka után hazamentek, még mielőtt a gyerekek a napköziből megérkeztek volna, délután bejelentette a férjének, hogy elmegy. Visszaköltözik Budapestre az édesanyjához, mert ő ezt nem bírja tovább. Pedig fáj a szíve, mégis kimondta, végleg elszánta magát.

Sóhajtott egyet, kinézett az ablakon, a távolodó állomás nevét olvasta, de nem hatolt el a tudatáig, gondolatban fényképezte, beírta annyival, hogy még nem kell leszállniuk. A kislány sem mozdult meg az oldalán, ábrándozhatott tovább, nyugodtan visszaképzeltette magát abba a régi házba, melynek ódon levegőjű, repkénnyel benőtt tornácán annyit üldögéltek kettesben, amikor még fiatal házások voltak, és tervezgették a közös jövőt. Akkor még csak egy észrevétlen rándulást jelentett a szája sarkában, ha a férje a kardoknál kötött ki. Mert előbb-utóbb odakanyarodott a beszélgetésben. A legszerelmesebb éjszakájukon is a kardoké lett a végső szó.

Az asszony megrázta a fejét. A bókoló orgonára tévedt a tekintete, nézte a szárán a nylonzacskót, a vízzel átitatott fehér papírszalvétát, a zöld befőttes gumit, melyet szorosán a zacskó köré tekertek, nehogy leessen. A kislánya fészkelődni kezdett mellette. Érezte, hogy a fiú is közelebb húzódik, a szeme sarkából látta, hogy valamit kérdez a nővérétől, de a menetzajban nem hallotta, hogy mit. Még nem zökkent vissza a valóságba, még nem készült föl a mozdulatra, amikor majd visszahúzza a lábát, megemelkedik az ülésen a hátizsákjával, a textilszatyrával meg a két szál orgonával, aztán lassan föláll, és elindul az ajtó felé a két gyerek után. Még azon járt az esze, hogy mihelyt bekanyarodnak a második utcáskoron az utcájukba, most már tényleg lenyeli azt a gombócot a torkában, és még mielőtt az édesanyja Vőlegény utcai házának kapujához érnének, megpróbál uralkodni a hangján, és megkérdezi a kislányától, nekem nem üzent valamit édesapád?

IDŐ KÉRDÉSE

Neked is sikerült kiválasztanod a falu bolondját, gondoltam, miután az ablakon kihajolva megszólítottam az első járókelőt, hogy merre találok a keselyűfészkeket. Magam sem tudom, miért kérdeztem meg, talán a spanyol szokást követtem, *por si acaso*, biztos, ami biztos, sose lehessen tudni, nem hagyatkozom a megérszemre, kell a megerősítés, a másik ember támogatása, egymagam kevés vagyok a teljes bizonyossághoz.

Többször jártam már a faluban, így azt is pontosan tudtam, hogy a keselyűk a völgyzáró gát falát övező vörösesbarna sziklákon fészkelnek újra, mióta a 20. század végén megszűnt az építkezés, merthogy arra az időre, amíg az tartott, addig ők jó messzire elköltöztek erről a vidékről. Erre is emlékeztem, meg hogy a helyiek sokáig azt hitték, vissza se jönnek többé. Aztán mégis visszajöttek, sőt a partifecskék is, mi több, jól érzik magukat, kiváló fészkelő helyet találtak itt a gát betonfalában.

Összeolvastam minden lehetséges anyagot a faluról, mielőtt először idejöttem, tudom, hogy ötszázegynéhány méter tengerszint feletti magasságban fekszik, alig több mint százötven állandó lakosa van, meg hogy a falut övező barlangokat már az ősemlék is használta. Igaz, még nem jártam bennük, fogalmam sincs, látogathatók-e egyáltalán, de az biztos, hogy a pusztá létezésük is gigászok harcának a műve, akárcsak a környék legnagyobb hegyéé, a Moncayóé.

Mondom, tudtam mindent, amit tudni érdemes, hogy mégis érdeklődtem, annak talán a kíváncsiságom is oka lehetett, vagy egyszerűen érdekesnek találtam az atyafit, mert ugyan még nem mondtam, de van érzékem rá, hogy kipécézzem a kötözni való bolondokat, és talán nem véletlen, hogy az első ilyen akadt utamba.

Ahogy jobban megnéztem az apró termetű embert, már a köszönéséből feltűnt, milyen nehezen forog a nyelve. Talán nem is bolond, gondoltam, inkább beszédhibás lehet. Mintha a nyelve oda lenne varrva az alsó lágyszájpadjához, kínlódva tekergőzik a szájában, miközben próbálja formálni a szavakat. Kérdeznem sem kell, elég volt meghallania, hogy keselyűk, rögtön rákezd, itt vannak ezek a bestiák, ezek innen már nem mennek sehová, telefossák az utcát, a házakat a sziklák alatt, hová mennének, találnak maguknak elhullott állatot az erdőben éppen eleget, ha meg nem, akkor a mezőn, győzzük elkergetni őket.

És folytatta, hogy régen disznóöléskor két embernek állandó őrseget kellett tartani, mert ha a böllér tíz lépésnyire eltávolodott a disznótól, a keselyűk rögtön lejjebb ereszkedtek. Persze, még abban az időben, amikor még lehetett otthon a disznót ölteni, mert manapság ilyet már nemigen lát itt. Igaz, disznó sincsen, nem is lehetne mit levágni, lassan már tyúkot se, az sincsen, legföljebb a kimúlt macska teteme fölött keringhetnek a faluban a keselyűk. Ezt még hozzátette a jóember, aztán lemondón legyintett.

Néztem az autó ablakából az embert, följebb tolt a fején a sapkáját, feltúrta kockás inge ujját, miközben egyik kezéből a másikba vette át a szatyrárt a frissen vásárolt portékával a bolt előtt, ahol megálltam kérdezősködni. Alig lehet idősebb nálam, gondoltam, persze, ha megérzésem nem csal, de ki tudja, még az is előfordulhat, hogy jóval fiatalabb.

Most már inkább kiszállok, gondoltam, tiszteletlenségnek éreztem vele szemben, ha így az ablakon keresztül folytatjuk a beszélgetést, ha már ennyire belemelegedtünk. Magam sem értettem, miért, de valahogy kedvem támadt hallgatni ezt az akadozó szavú embert, úgyhogy letelepedtem a szivarfa alá a padra, és intettem neki, hogy ő is üljön oda mellém, de inkább állva maradt.

Gondoltam, ha már így szóba elegyedtünk, azt is megkérdezem tőle, hogy a helyiek mit gondolnak a római mitológiai Caco nevezetű óriás legendájáról. Tényleg úgy tartják, hogy ez a tolvaj gigász, aki a rablott holmit ide föl, a fejünk fölött tátongó barlangjába hordta össze? És az utána jövő ősemlék vajon hogy mert beköltözni a helyére? Nem kísértett álmában az óriás szelleme? És hogy van ez mostanában? Ha dörög és villámlik, Zeus helyett talán Caco morog odalenn a Moncayo alatt, ahová a gigászok temették?

Időbe telt, mire az ember eldadogta a válaszát, de nagyon igyekezett. Látszott rajta, hogy minden kérdésemre kielégítő választ szeretne adni. Nagy bánatomra azonban fontosabbnak tartotta a vidék vízgazdálkodásának elemzését, mint az óriások legendáját, úgyhogy inkább azzal folytatta. Összeráncolt homlokkal nézett az öntözőárok vékony erecskéje felé, és mesélt. Régen, már nagyon régen is innen vezették a vizet, már a nagyapám meg az ő nagyapja, az én ükapám legénykorában is erre folyt. És csodálkozó arckifejezésem láttán gyorsan hozzátette, pontosabban inkább mutatta, hogy itt, ahol most alig csörgedezik, tud ám rendesen, a medret kitöltve zubogni is a víz, ha fölnyitják a zsilipet. Hogy abból-e, amit elrekesztettek, azt pontosan nem tudnám megmondani, de onnan, a hegy felől jön, bökött állával a völgyzáró gát hatalmas betonfala felé, amely szinte még a keselyűk otthonául szolgáló szirtknél is magasabbnak tetszett előttem a maga kilencvenhat méterével, ahogy ültünk ott a szivarfa árnyékban a kispadon.

Az embernek mintha megeredt volna a nyelve, szó szerint. Talán ma még nem beszélt eleget, azért botlott annyit az elején, gondoltam

magamban, vagy talán csak az én fülem szokta meg a beszédét, nem tudom, mindenesetre egyre könnyebben megértettem, amit mondott. Kérdeztem, nem akart-e elköltözni innen, amikor ideépítették ezt a monstrumot, elvégre nemigen hajtja könnyű szívvel álomra a fejét az ember egy ilyen víztömeg előtt. Az ember bólogatott, és keserű mosollyal megjegyezte, ne adja Isten, de ha ez egyszer szivárogni kezd, és megreped, akkor itt vége mindennek. Itt szárazon semmi nem marad, de még ott sem, ahol a leszármazottaink élnek, mert sirathatnak bennünket az örökségükkel együtt, az egyszer szent.

Hogy mégis maradtunk, annak egyszerű oka van. Aki tudott, bement a városba, a kárpótlási pénzen vett magának egy kis lyukat, aki meg itt maradt, az odaadta a kárpótlást a gyerekeinek, az unokáinak, neki már minek, megél ő itt ezután is, ahogyan eddig, azoknak meg legalább lesz valami a kezükben, ha esetleg itt történne valami. Egyelőre nem úgy néz ki, fordult a betonfal felé vigyorogva az ember, mert ahogy állt ott előttem a padnál, hátat fordított a hegyeknek is, a víztározó falának is.

Több mint húsz éve áll itt ez a betonfal, látod, a keselyűk is megszokták, a fecskék is, megszoktuk mi is, hogy itt van. Hogy látványnak nem a legszebb? Fiam, szokás kérdése minden, hidd el nekem. Ezt még hozzátette az öreg, akire öregként emlékszem, pedig talán alig lehetett idősebb nálam. Talán a hegyvidéki szél és nap cserzette arcával tűnt idősebbnek, mint a zord éghajlaton élő parasztemberek általában, meg persze a tengerészek.

Elköszöntem a jóembertől, gondolatban bocsánatot kértem tőle, hogy első ránézésre a falu bolondjának véltem, visszaültem az autómba, és elindultam fölfelé, a völgyzáró gátra vezető úton, a gátórház felé. Menet közben magam elé képzeltem a gátórt, aki egymagában él odafenn, és mindig rosszat álmodik. Hol Caco nyöszörgése hallatszik be hozzá a Moncayo alól, hol meg a keselyűkkel vív reménytelen küzdelmet.

Előfordulhatott, hogy lázalmában egyszer csak észrevette, hogy keselyűk köröznék a feje fölött, miközben neki komoly ellenőrzési feladata van a gáton. Szalad kétségbeesetten a létráért, kézi nagyító-jával vizsgálgatja a betonfalat, hogy nincs-e rajta valahol repedés. Hiába minden erőfeszítése, a végén ő is úgy jár, mint Sziszüphosz. Elvétí az irányt, nem tudja, hogy ahonnan visszafordult, ott már háromszor-négyszer is járt, és szép lassan repedni kezd alatta a gát. Odabent a

házban vészjóslón villognak a műszerek, ő meg csak rohangál reményvesztetten le-föl a létrán a nagyítójával, a keselyűk közben ott keringenek fölötte, várják a pillanatot, amikor lecsaphatnak rá.

Megrázom a fejemet, badarság, ilyesmi úgysem fordulhat elő. Fölnézek a sziklákra, barátaim, a keselyűk ott tollászkodnak, a legnagyobb nyugalomban. Nem zavarja őket az autózaj, a jelenlétem, szemlátomást semmi a világon. Talán ha végigdölnék itt az aszfalton, gondolom, néhányan közelebb merészkednének. Elmosolyodok, nem fogom megtenni ezt a kísérletet. Hadd éljék csak háborítatlanul a maguk keselyűéletét itt a betonfal szomszédságában. Addig jó nekik, amíg az ember békén hagyja őket.

Ahogy kanyarodok fölfelé, elhatározom, hogy a víztározó mellett haladó széles út előtt hagyom az autót, és gyalog indulok tovább. Beszélgetőtársam szavai jutnak eszembe, hogy mindent megszokik az ember. Hátranézek, ahogy távolodom, az a képtelen gondolatom támad, hogy idővel ez a betonkolosszus is mind jobban beleszervesül a tájba. A keselyűk és a partifecskék már megszokták. Idő kérdése lesz csupán, és az emberek is megszokják, főleg ha a hatóság végre a kártérítést is elintézi.

Létra, 2019
(100 x 70 cm, olaj, vászon)